

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΜΕΛΕΤΗΣ
ΚΛΙΜΑΚΤΗΡΙΟΥ ΚΑΙ ΕΜΜΗΝΟΠΑΥΣΗΣ

Β' ΜΑΙΕΥΤΙΚΗ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΟΛΟΓΙΚΗ
ΚΛΙΝΙΚΗ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

Κατευθυντήριες Οδηγίες για τη χρήση της ορμονικής θεραπείας στην Εμμηνόπαυση

Αθήνα 2012

Με την ευγενική χορηγία της

Ειρήνη Λαμπρινουδάκη

Επ. Καθηγήτρια Γυναικολογικής
Ενδοκρινολογίας
Παν/μίου Αθηνών

Σοφία Καλανταρίδου

Καθηγήτρια Μαιευτικής και Γυναικολογίας
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων

Γεώργιος Κρεατσάς

Καθηγητής Μαιευτικής και Γυναικολογίας
Διευθυντής Β' Μαιευτικής και Γυναικολογικής
Κλινικής Πανεπιστημίου Αθηνών

Η κλιμακτήριος και η εμμηνόπαυση αποτελούν για τον κλινικό γιατρό μια πρόκληση, όσον αφορά το χειρισμό και την παρακολούθηση των γυναικών. Τα προηγούμενα χρόνια η χορήγηση της ορμονικής θεραπείας έδινε στις γυναίκες τη λύση σε πολλά προβλήματά τους και στο γιατρό την ηθική ικανοποίηση ότι βοήθησε σημαντικά την ασθενή του. Η δημοσίευση των μεγάλων κλινικών μελετών σχετικά με την ορμονική θεραπεία στις αρχές της δεκαετίας του 2000, καθώς και ο τρόπος χειρισμού των μελετών αυτών από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης ανέτρεψε τα δεδομένα, δημιουργώντας σύγχυση και φόβο, τόσο στις γυναίκες, όσο και στους ίδιους τους γιατρούς. Αποτέλεσμα ήταν να περιορισθεί σημαντικά η χορήγηση της ορμονικής θεραπείας, στο πλαίσιο άσκησης της «αμυντικής ιατρικής», έτσι, ώστε οι γυναίκες να στερούνται τις πολλαπλές ωφέλειες από τη θεραπεία.

Η Ελληνική Εταιρεία Κλιμακτηρίου και Εμμηνόπαυσης, σε μια προσπάθεια να βοηθήσει τους κλινικούς γιατρούς που ασχολούνται με τα προβλήματα της γυναίκας στην εμμηνόπαυση, αποφάσισε να συνοψίσει τα επιστημονικά δεδομένα που αφορούν στη χορήγηση της ορμονικής θεραπείας και να παραθέσει πρακτικές οδηγίες για την αντιμετώπιση των συνηθέστερων κλινικών περιπτώσεων στις οποίες ενδείκνυται η χορήγηση ορμονικής θεραπείας. Στο πλαίσιο της «πρακτικότητας» δεν αναφέρονται παραπομπές μέσα στο κείμενο, αλλά παρατίθενται στο τέλος οι σημαντικότερες διεθνείς μελέτες, ανασκοπήσεις και οδηγίες, ξεχωριστά ανά αντικείμενο. Ελπίζουμε πως το εγχειρίδιο αυτό θα βοηθήσει στην επίλυση πρακτικών ερωτημάτων που προκύπτουν συχνά στο ιατρείο, κατά την ενασχόληση με την γυναίκα στην κλιμακτήριο ή στην εμμηνόπαυση.

Εκ μέρους της συγγραφικής ομάδας

Ειρήνη Λαμπρινουδάκη

Επ. Καθηγήτρια Γυναικολογικής ενδοκρινολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών
Γ. Γραμματέας της Ελληνικής Εταιρείας Κλιμακτηρίου και Εμμηνόπαυσης

Χαιρετισμός της προέδρου της EMAS

HRT has been around for about 70 years but prescribing is now a very complex issue with the results of the Women's Health Initiative and Million Women studies. As president of EMAS (European Menopause and Andropause Society) I welcome the initiative of the Hellenic Society of Climacterium and Menopause to issue guidelines on HRT. EMAS was founded in 1998 and is an international society advancing midlife health and beyond in women and men and promotes the translation of science into clinical practice. Recognizing the issues arising from increasing longevity and the obesity epidemic its focus includes osteoporosis, cardiovascular disease, cancer, depression and dementia as well as gynaecology and male sexual health. While estrogen- based therapy remains a significant therapeutic area, EMAS considers other relevant fields such as diet and life style, non hormone based therapy, alternative and complementary therapies and surgery. Through its congresses, schools and web site it provides continuing up to date education to medical and allied health professionals stimulating young clinicians and researchers.

Maturitas is the official journal of EMAS. It is an international multidisciplinary peer reviewed scientific journal of midlife health and beyond, publishing original research, reviews, consensus statements and guidelines. The scope encompasses all aspects of postreproductive health in both genders ranging from basic science to health and social care.

The last EMAS congress was held in Athens and I really enjoyed meeting my Greek colleagues, some of whom have published in Maturitas.

I am sure these guidelines will be much appreciated by busy clinicians and prove to be an invaluable guide to be kept close at hand in the consulting room.

Prof Margaret Rees

EMAS President

Editor in Chief Maturitas

Reader Emeritus in Reproductive Medicine, University of Oxford Visiting Professor, Faculty of Medicine, University of Glasgow and Adjunct Associate Professor in the Department of Obstetrics, Gynecology and Reproductive Sciences at the University of Medicine and Dentistry of New Jersey Women's Centre, John Radcliffe Hospital, Oxford, OX3 9DU UK

1. Εισαγωγή	07
2. Κλινικές φάσεις της εμμηνόπαυσης	08
3. Επιπτώσεις της εμμηνόπαυσης	09
3.1. Συμπτώματα	09
3.2. Οστεοπόρωση	09
3.3. Καρδιαγγειακή νόσος - μεταβολισμός	10
4. Πρώιμη εμμηνόπαυση - Πρώιμη ωοθηκική ανεπάρκεια	11
5. Ορισμός ορμονικής θεραπείας - στόχοι	12
6. Ενδείξεις ορμονικής θεραπείας	12
7. Θεραπευτικά σχήματα	13
7.1. Φαρμακευτικές ουσίες	13
7.2. Δοσολογία	13
7.3. Οδοί χορήγησης	14
7.4. Τρόπος χορήγησης	14
8. Δράσεις της θεραπείας	16
8.1. Κλιμακτηριακά συμπτώματα - ουρογεννητική ατροφία	16
8.2. Οστεοπόρωση	16
8.3. Καρδιαγγειακό σύστημα	17
9. Ανεπιθύμητες ενέργειες	19
9.1. Μαστός	19
9.2. Καρδιαγγειακά συμβάματα	20
9.3. Ενδομήτριο	21
10. Πρακτικοί θεραπευτικοί χειρισμοί	22
10.1. Πρώιμη ωοθηκική ανεπάρκεια	22
10.1.1. Αξιολόγηση	22
10.1.2. Επιλογή θεραπευτικού σχήματος	23
10.1.3. Παρακολούθηση ασθενούς	23
10.2. Πρώιμη περιεμμηνοπαυσιακή φάση	24
10.3. Όψιμη περιεμμηνοπαυσιακή φάση - εμμηνόπαυση	25
10.3.1. Αξιολόγηση	25
10.3.2. Επιλογή θεραπευτικού σχήματος	27
10.3.3. Παρακολούθηση ασθενούς	28
Επιλεγμένη βιβλιογραφία	38